

Назар РАТУШИНСЬКИЙ

Аспірант кафедри реставрації та реконструкції архітектурних комплексів,
Національний університет "Львівська політехніка"

ГРОМАДСЬКИЙ І ТОРГОВИЙ ПРОСТІР В МІСТАХ XIII – XIX СТОЛІТТЯ

THE EVOLUTION OF URBAN PUBLIC AND COMMERCIAL SPACES FROM THE XIII TO THE XIX CENTURY

© Ратушинський Н., 2012

Анотація: Проаналізовано історію розвитку торгових просторів від середньовічних міст до міст XIX століття. Коротко зазначено історію становлення пасажів та вказано різницю між пасажами і торговими рядами.

Ключові слова: торговий простір, пасажі, торгові ряди, XIX століття.

Annotation: Was analyzed the history and development of the trading space from the Medieval cities to modern cities of the XIX century. Briefly investigated the history of passages and was indicated the differences between the passages and trade rows.

Key words: trading space, passages, trade rows, XIX century.

Історія виникнення перших торгових просторів в міста безумовно є дуже давньою, адже зародження товарно-грошових відносин виникають специфічні місця торгівлі чи обміну товарів в містах. Як правило найактивніше такі простори розвивались в портових містах чи містах, які стояли на торгових шляхах, тут вибудовувались цілі комплекси. У всіх інших містах з'являлись місця, де йшла торгівля звичайним побутовим крамом чи господарськими товарами. Слід виокремити два основних типи торгових комплексів в містах XIII-XVI століття – це Східні Базари, праобраз торгових рядів в Східній Європі (здебільшого в Росії) і пасажів (аркад, галерей...) в Європі; і торгові порти в Античних містах, потім в портах міст Середньовіччя.

Рис. 1. Гранд Базар в Стамбулі

У Древньому Єгипті прототипом торгових площ могли служити торгові дороги до резиденцій жерців, чи торгові ряди (у частково базари). Ще в добу античності в містах виникали торгові простори на головних площах міста. В Стародавній Греції, подібно до Єгипту, на центральних міських шляхах велась активна торгівля, а також існувало спеціальне місце – галереї на центральних міських площах – агорах.

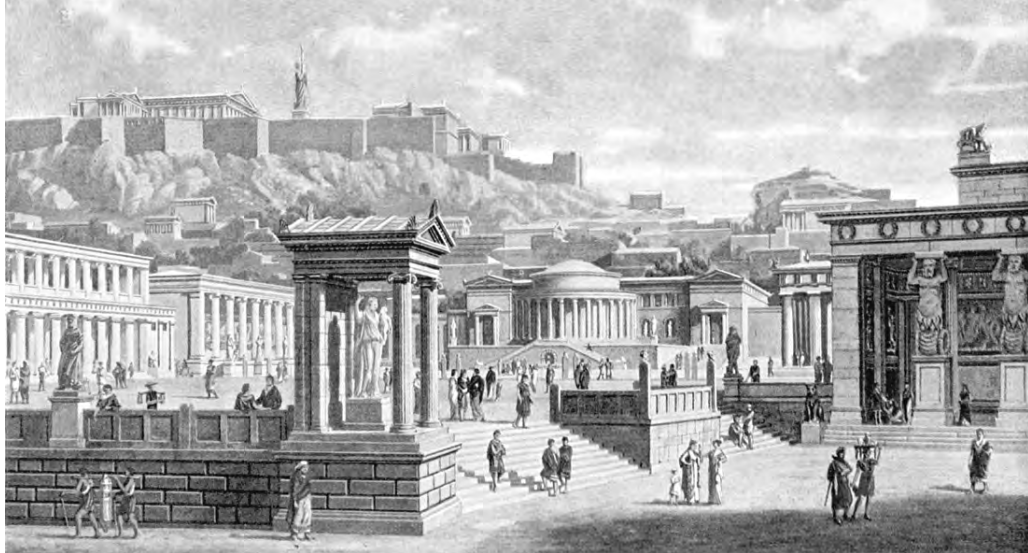

Рис. 2. Грецька Агора, головна площа міста

В часи розквіту Римської Імперії в Римі з'являються спеціально створені торгові ансамблі – Форуми, загалом в Римі їх було п'ять. В Римлян галереї по периметру агори еволюціонували в Форуми, які на даний момент можна вважати праобразами сучасних поліфункціональних комплексів. Форуми по своїй суті були складними громадсько-розважальними комплексами, які композиційно базувались на головній осі. Зв'язок між Форумами служив моделлю для створення груп пасажів в міському просторі Парижа наприкінці XVIII ст., які також можна назвати закритими торговими просторами, обмеженими квартальною забудовою, в структурі міських кварталів.

Рис. 3. Форум Траяна, Рим

Буремне Середньовіччя відзначилось активним розвитком торгових вулиць, серед ринкових торгових рядів в структурі міських ратуш, товарних бірж, спеціалізованих торгових кварталів.

З XII-XIII століть в містах в ринкових площах з'являються серед ринкові торгові ряди, або ж торгові вулиці. Дана особливість була притаманна для міст Північно-західної, Північної, Центральної та Східної Європи.

Рис. 4. Торгові простори в першому рівні Іпрської мерії на ринковій площі

Перші спеціалізовані торгові комплекси з'являються в кінці XVI століття, коли в місті Харлем (Голландія) з 1550 до 1850 року в старих внутрішньо ринкових спорудах почали діяти спеціалізовані м'ясні ряди.

Рис. 5. М'ясні ряди в Харлемі

Вершиною еволюційного розвитку серед ринкових торгових рядів стало виокремлення певних торгових кварталів на ринковій площі. Прикладом може служити комплекс міської площі ринок, ратуші та чотирьох перекритих торгових вулиць у Вроцлаві (1275 рік). Серед українських міст серед ринкові торгові ряди були у Львові (торгові вулиці Пасамоніча і Багатих крамів).

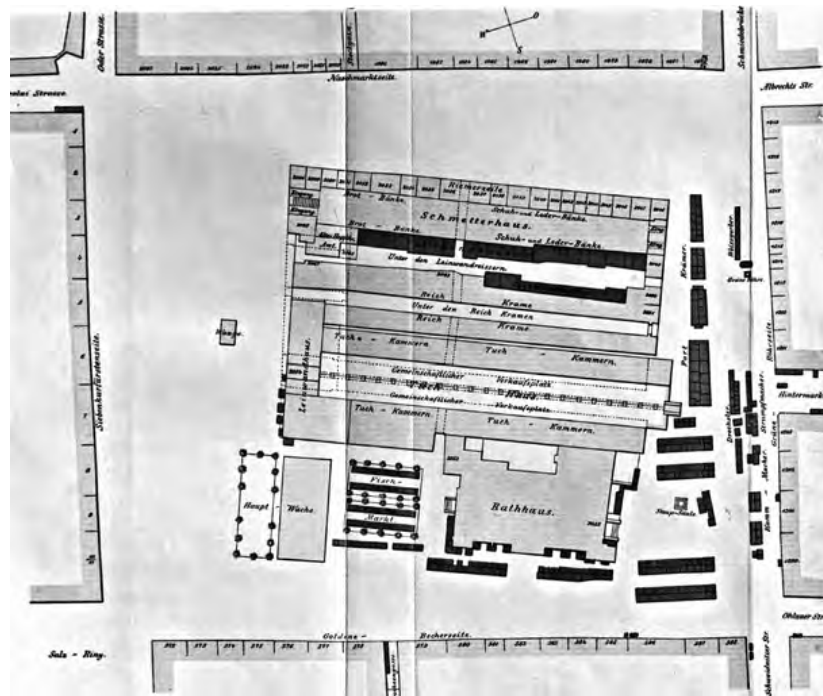

Рис. 6. Вроцлав, численні серед ринкові торгові ряди

Починаючи з другої XVI століття в Європі починає розвиватись такий тип торгових споруд як товарні біржі, першим представником серед яких була Королівська товарна біржа (1566 рік) в Лондоні. Загалом біржі являли собою прямокутну споруду з закритим двором посередині, периметрально оббудованим багаторівневими галереями.

Рис. 7. Royal Exchange, Лондон, 1566 рік

Для покращення безпеки і збільшення конкуренції серед торговців в XVII-XVIII століттях в Парижі збудували торговий район Фойре в окрузі Сен Жермен в Парижі, це даний квартал можна вважати новочасним переосмисленням східних базарів, тільки зроблених за вимогами часу і на західний манер. Від території міста даний квартал був відгороджений стіною, для потрапляння в середину було створено ряд воріт і на визоді відвідувач повинен був сплатити мито за куплений товар.

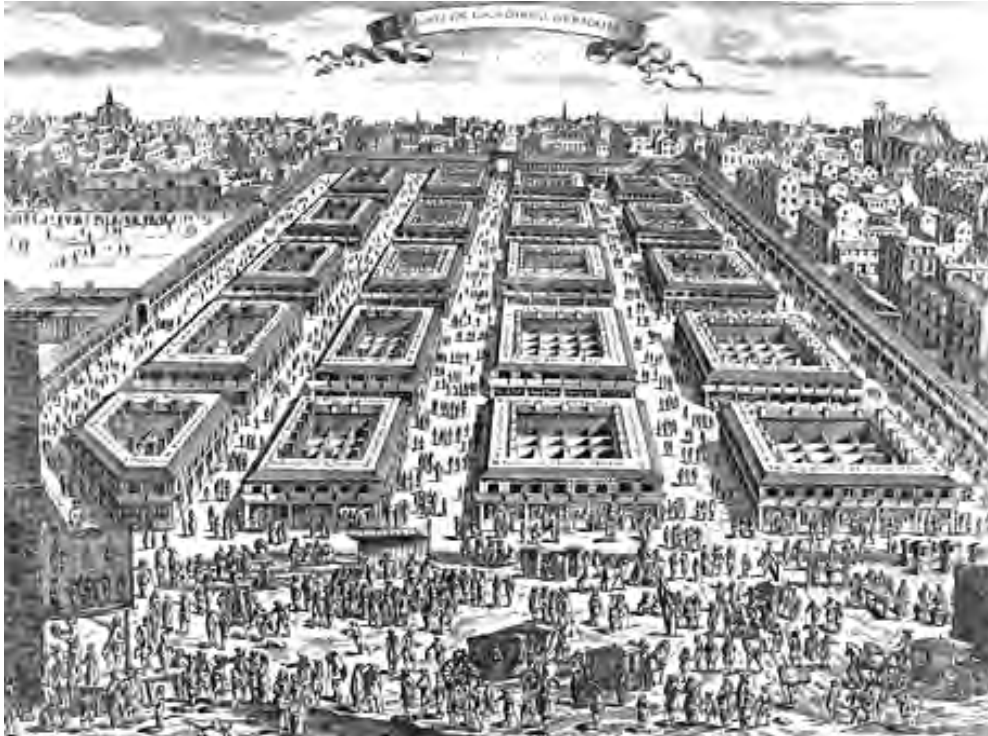

Рис. 8. Фойре, Сен Жермен, Париж

В середині XIX століття в Європі починають зводити спеціальні виставкові павільйони, які дали великий поштовх в поширення нових технологій будівництва, показ конструктивних матеріалів на фасадах (металевий каркас + скло), збільшення масштабів будівель. Першою такою спорудою був Кришталевий палац в Лондоні, збудований Джозефом Пекстоном.

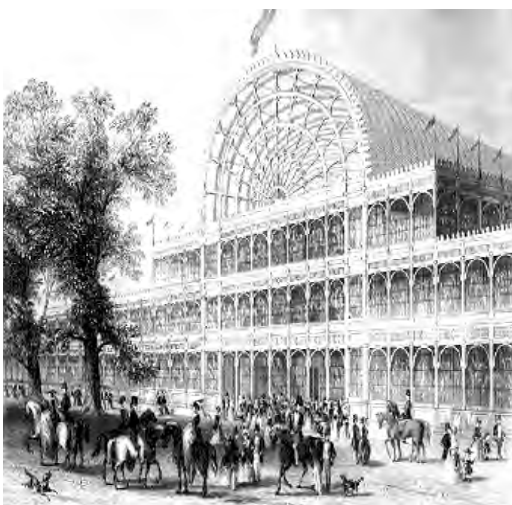

Рис. 9 Кришталевий палац, Лондон, 1850-1851 рр., I Всесвітня Виставка

Рис. 10. Халле Централь, Париж, 1853 рік, збудовані для Всесвітньої виставки

Щось подібне було зреалізовано і в Бостоні, тільки це не був комплекс для торгових виставок, а звичайний міський базар, зведений на зразках античної архітектури, базуючись на принципах римських форумів і побудови простору як в Халле Централь.

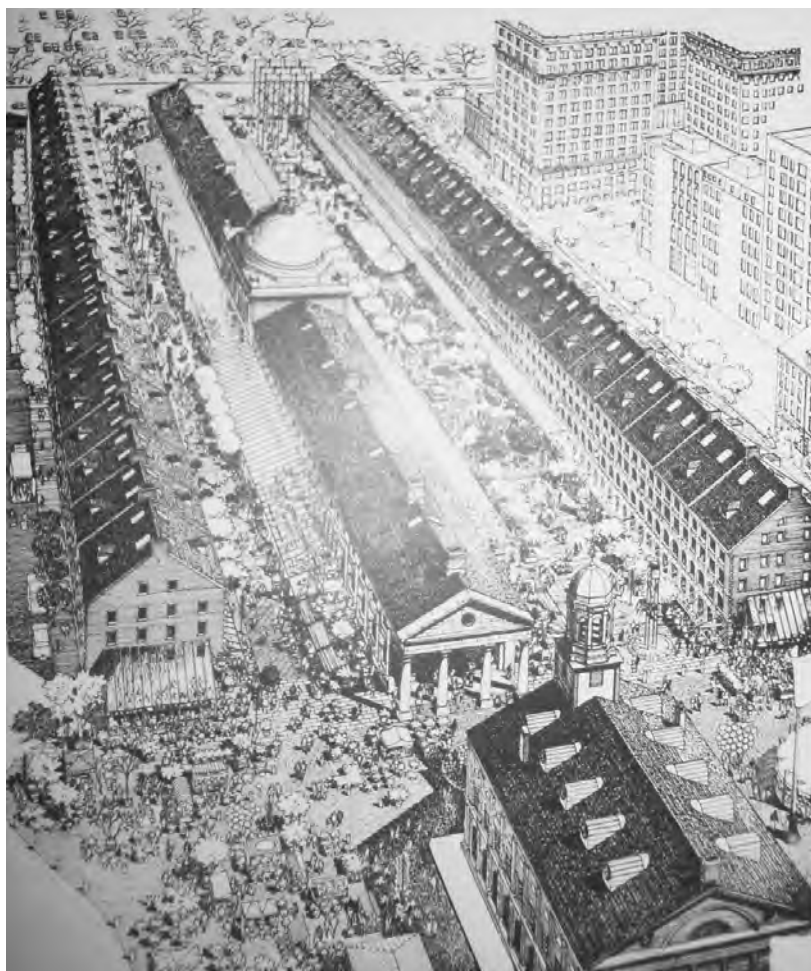

Рис. 11. Історичний базар в Бостоні, друга половина XIX століття

Пасажі кінця XVIII – середини XIX століття формують важливий етап в еволюції становлення і розвитку цього типу будівель, який активно почав використовуватись в період становлення ринкових відносин і світі (період дикого капіталізму в США). Новий період в концепції розвитку пасажів прийшов разом з промисловою революцією, що

принесла в будівництво залізо і скло. Архітектори-новатори почали використовувати конструкції із металу і скла для створення великих, добре освітлених і в той же час цілком ергономічних інтер'єрів. У 1828 році Уорен і Баклін спроектували «Аркади», триповерхові торгові галереї в місті Провіденсе, штат Род-айленд. В міру того як в середині ХІХ століття скляні простори збільшувалися в розмірах, архітектори все частіше оббудовували їх звичайними будівлями. Розвиток транспорту сприяв інтеграції культур, Європа наново відкриває для себе схід, що не могло не позначитися і в архітектурі. Ідея східного базару, фактично праобраз сучасного пасажу, підштовхує архітекторів до ідеї критих торгових вулиць. Так в 1867 році Д. Менчоні створює галерею Віктора Еммануїла ІІ в Мілані, яка поєднують в собі й ідею східного критого базару і образ будівель всесвітніх виставок, при цьому й сьогодні залишаючись найпомпезнішою галереєю Європи. При цьому враховуючи економічну складову в Європі з кінця ХІХ – початку ХХ століть активно починають використовувати існуючі будівлі для формування в них торгових пасажів, на таку реконструкцію в середньому припадало 3 з 5 нових пасажів, а в містах, де насичення такого типу споруд було досить значним – 7 з 8.

Рис. 12. Галерея Віктора Еммануїла ІІ, 1867 рік, Мілан

Література:

1. Coleman Peter *Shopping Environments: Evolution, Planning and Design*: / Peter Coleman. – Burlington MA 01803: Architectural Press is an imprint of Elsevier Ltd., First edition 2006. – 487p.
2. de Монкан П. *Путеводитель по пассажам Парижа (Le Guide Des Passages De Paris: Guide Pratique, Historique Et Litteraire)* / П. de Монкан, К. Мау. – Париж, 1829. – русс. изд. SEESAM, 1997 г. – 35 с.
3. *Paris Inconnu - PASSAGES COUVERTS DE PARIS*. – Париж: de Presse Passage Ponceau, 2004. – 18 с.
4. Саксон Р. *Атриумные здание* / Р. Саксон. – М., Самиздат, 1987.